

WAAR LÊ GELD SE MAGSBALANS?

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN
COMPUTUS BESTUURSBURO

Do not value money for any more nor any less than its worth; it is a good servant but a bad master. Alexandre Dumas fils, Camille, 1852

Die tipiese ekonomiese handboek definieer gewoonlik drie primêre funksies vir geld naamlik dat dit ñ ruilmiddel is, ñ rekeneenheid is en ñ item is wat sy waarde oor tyd kan behou. Geld het dus ñ nutsfunksie wat deur ñ intrinsieke waarde verteenwoordig word. Maar kan geld regtig net aan die hand van sy ekonomiese nut verduidelik word? Daar is duidelik meer agter geld want dit het ook die vermoë om ongewone emosies by mense uit te lok. ñ Deel van geld se aantrekkingskrag lê ook daarin dat dit ñ verandering veroorsaak in hoe ons voel. Hierdie gevoel het geen biologiese of ekonomiese oorsaak nie. Dit is soms bloot ñ kwessie van geld najaag ter wille van om geld te kan hê. Buiten die intrinsieke waarde, ontlok geld dus ook die illusie van vervulling van sekere van die mens se instinkte.

Geld as reken-eenheid

Die primêre eienskappe van geld; ruilmiddel, rekeneenheid en waardehouer, maak daarvan ñ maateenheid vir rykdom soos liter vir water, kilometer vir afstand of hektaar vir oppervlakte. Daarom is dit moontlik om geld te gebruik om sosiale status mee ten toon te stel. Ons hoef nie noodwendig ons eie geld hiervoor te gebruik nie, solank ons net die illusie na buite skep dat ons baie geld het kan ons ñ meetbare hoë sosiale status geniet. Dit is dan juis hierdie maatstaf wat aan geld ñ mag gee wat sy intrinsieke waarde ver oorskry. Die twee Engelse navorsers, Lea en Webley, skryf die oorsaak hiervan aan twee aspekte toe:

Opwinding: Die mens het uit ondervinding geleer dat die uitruil van goedere of dienste tot beide partye se voordeel is. Dit is egter ook so dat mense wat meer suksesvol handel kan dryf ñ beter kans vir oorlewing het as diegene wat minder suksesvol kan handel dryf. Suksesvolle ruilhandel veroorsaak dus opwinding en geld, as ruilmiddel, lei dus tot ñ genotvolle ervaring.

Tellinghou: Die mens hou van speel, van rugby tot slangetjies en leertjies en wen of verloor maak altyd saak in hierdie speletjies. In ons sosiale lewe is dit maklik om van

geld -n telbord te maak en dit het tot gevolg dat die strewe na -n beter telling die basis verskaf om van geld -n spel te maak.

Geld bepaal die wenner. Geld verteenwoordig die individu se eie magposisie relatief tot ander mense. Geld word dus as rekenneenheid gebruik om mag en status te bereken. Die gevaar daarvan is dat geld -n emosionele mag oor die mens kan uitoefen eerder as wat die mens geld as -n blote ekonomiese instrument gebruik.

Verslawende middel

Die twee Engelse navorsers gaan verder deur geld selfs as -n verslawende dwelmmiddel te definieer. Hulle meen mense wat in -n samelewing funksioneer waar geld as ruilmiddel gebruik word, word tot abnormaal hoë vlak gemotiveer om geld te bekom. Geld raak dan deel van die mens se gedragpatrone net soos wat voedsel of selfs seks daarvan deel is. In die besonder doen geld dan die volgende:

Geld dien as insentief: As die mens van mening is dat -n spesifieke aksie daartoe kan lei dat hulle geld daardeur kan bekom sal hulle meer geneig wees om daardie aksie uit te voer.

Geld dien as versterker: As die mens in die verlede ondervind het dat -n sekere aksie tot die verkryging van geld gelei het sal hy geneig wees om daardie aksie te herhaal.

Geld het dus bo sy primêre funksies ook -n addisionele funksielose eienskap wat, soos in die geval van dwelmmiddels, -n sterk motiveerder kan wees maar waarvan die aanhoudende gebruik daarvan tot slegte nagevolge vir die gebruiker kan lei. Soos die stimulus van -n dwelm is die emosionele aanwending van geld -n kortstondige motiveerder. Die langer tussentydse gevoel van neerdrukkendheid moet dus gereeld met -n herhaling van die kortstondige stimulus onderbreek word. Daar teenoor, het die ekonomiese nut van geld gewoonlik nie onmiddellike motivering nie en word die werklike stimulus oor -n lang tydperk opgebou.

Magsvertoon

Die geldgebaseerde samelewing waarin die hedendaagse mens hom bevind het ons emosioneel afhanklik daarvan gemaak dat ons magposisie sigbaar waarneembaar moet wees. Ons behang onself met -n duur kar, duur ontwerpersklere, -n duur sonbril en -n duur horlosie. Wanneer ons eie geld opraak gebruik ons kredietkaarte, klererekenings, huurkope en oortrokke fassiliteite om hierdie magsvertoon vol te hou. So gebruik ons uiteindelik geld wat ons nie het nie om goed te koop wat ons nie nodig het nie net om mense te beïndruk wat ons nie eers ken nie.

Die mag wat met eksterne besittings geassosieer word is misleidend. Geld lyk gewoonlik na die oplossing maar mettertyd raak dit juis die probleem. Geld opsigself gee jou nie

mag nie. Oordadige magsvertoon met geleende geld ontwikkel intendeel juis op 'n latere stadium in totale magteloosheid.

Die somtotaal van 'n mens se ekonomiese waarde is gelyk aan *Produktiewe ure gewerk x Waarde van jou arbied*. Hierdie formule weerspieel die potensiële hoeveelheid geld wat 'n mens deur middel van sy arbeid oor sy leeftyd kan verdien. Hy kan die somtotaal dus verhoog deur of sy produktiwiteit te verbeter of sy waarde as arbeider te verhoog. Dit is al manier hoe hy homself met geld kan bemagtig. Werklike mag kom dus van binne die mens. As jy geld bekom deur te leen, steel, dobbel of erf, verwerf jy dalk 'n bietjie magsvertoon maar as mens bly jy steeds magteloos.

Neem beheer

Die effektiewe aanwending van geld is 'n kwessie van balans tussen die kort en die lang termyn. As ons meer geld uitgegee as wat ons inkry kan dit 'n stimulus op die kort termyn verskaf maar met verloop van tyd sal die ekonomiese agteruitgang geleidelik groter word. Elke mens moet gevolglik die ideale balans tussen die nou en later vir sy eie persoonlike omstandighede bepaal sodat hy die ewewig tussen sy inkomste en sy uitgawes kan bepaal. Die hoeveelheid geld wat jy nou uitgee bepaal jou lewenstandaard vir die huidige terwyl die hoeveelheid geld wat jy kan oorhou bepaal wat jou lewenstandaard in die toekoms gaan wees. Geld se mag lê dus nie in hoeveel jy uitgee nie maar eerder in hoeveel jy kan oorhou.

Dit is 'n mite, of eerder 'n wanbegrip, dat geld op sy eie mag het en 'n verslawende effek op mense kan hê. Dit is die mens wat van geld 'n dwelmmiddel maak. Geld bly in wese maar net 'n instrument wat die waarde van arbeid weerspieel. Geld se mag lê dus veel eerder in die effektiwiteit en bekwaamheid van ons arbeid en daarom kan geld opsigself ons nie maak wat ons is nie. Dit bevestig uiteindelik maar net wat ons alreeds is.